

שאלת הברייתא היא על אצבעות קלוטות ולא חתך, מנין שהוא
 מום. ועל כך משיבה הברייתא: תלמוד לומר (ויקרא כא ט) 'או שָׁבֵר
 יד', שיתור ה'או' בא לפסול גם אצבעות מורכבות וגם קלוטות שלא
 חתך וחילק ביניהן.
 שנינו במשנה: היתה בו יתרת וחתכה, אם יש בה עצם, פסול, ואם
 לא פשר. הגמרא מבארת מתי פוסל חיתוך אצבע יתירה: אמר רבה
 בר בר חנה אמר רבי יוחנן, והוא שנספרת על גב היד – שעומדת
 בשורה אחת עם שאר האצבעות ונספרת יחד איתן, אבל אם צמחה
 אצבע במקום אחר אינה נחשבת אבר נוסף ואין חיתוכה פוסל משום
 מום.
 הגמרא מביאה בשם רבי יוחנן דין דומה לגבי טומאת מת: תנו רבנן
 בברייתא, אצבע יתירה שיש בה עצם, ואפילו אם אין בה צפורן
 אך יש בה קצת בשר, הרי היא נחשבת אבר לכל דבר, ומטמא
 בטומאת מת כמנע ובמשא, ומטמא גם פאהל. ואם אין בו בשר
 כלל, הוא עולה (מ-מצטרף) למנין מאה עשרים וחמשה שהוא רוב
 מנין רמ"ח אברי האדם, שאם היו יחד עמו כמנין הזה מעצמות המת,
 אפילו בלא בשר הן מטמאות באוהל. ואמר רבה בר בר חנה אמר
 רבי יוחנן, ודווקא באצבע שנספרת על גב היד היא נחשבת אבר
 לטמא באוהל.
 הגמרא מביאה מימרא בשם רב ומפרשת אותה על פי דברי רבי יוחנן:
 אמר רב חסדא, דבר זה שיובא בסמוך רבינו הגדול (רבו אמרו,
 והמקום יהיה בעזרו. אצבע יתרת (יתירה) של מת שיש בה עצם,
 ואפילו אם אין בה צפורן, הרי היא מטמא טומאת מת כמנע
 ובמשא. אולם ואין הוא מטמא פאהל אפילו אם יש בו קצת בשר,
 משום שאינו נחשב אבר.
 מבארת הגמרא את דברי רב: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן,
 ודווקא בשאינה נספרת על גב היד אינה נחשבת אבר כשאינן בה
 צפורן, אולם כשהיא נספרת על גב היד מודה רב שהיא נחשבת
 לאבר ומטמאה באוהל.
 הגמרא מביאה את תמיהת רבי יוחנן על דין זה: אמר רבי יוחנן,
 האומרים באצבע יתירה שאין בה צפורן אינה נספרת על גב היד
 מטמאה במגע ובמשא ואינה מטמאה באהל, עשו בכך את דברייהם
 כדברי נביאות – כדברים בלא טעם. שכן ממה נפשך, אי אבר הוא
 אם כן פאהל נמי מטמא, ואי לא אבר הוא, ומשום כן אינו מטמא
 באהל המת, אם כן כמנע ובמשא נמי לא ליטמי.
 הגמרא מביאה שני תירוצים על תמיהה זו: אמר רב הונא בר מנוח
 משמיה דרב אחא בר ריה דרב איקא, לעולם אצבע זו אינה נחשבת
 לאבר, ומה שהיא מטמאה במגע ובמשא, משום עצם פשוטה נגעו
 בה (אמרו בה) שהיא מטמאה, שכן עצם שיש בה שיעור כשיעורה
 מטמאה במגע ובמשא אף כשאינה אבר. ורב פפא אמר, גזרו חכמים
 גזירה באצבע יתירה שאינה נספרת על גב היד שאף על פי שאינה
 אבר נחשבת במגע ומשא, אטו (משום) אצבע הנספרת שנחשבת
 אבר ומטמאה מעיקר הדין, שכן אם נטהר באינה נספרת יבוא לטהר
 גם בנספרת.
 מקשה הגמרא על תירוץ זה: אי הכי אצבע שאינה נספרת פאהל
 נמי מטמא משום גזירה זו, כדי שלא יבוא לטהר באוהל גם נספרת.
 מתרצת הגמרא: עבדו רבנן היבירא, כי היכי דלא לישרפו עליהו
 תרוייהו וקדשים – חכמים רצו לעשות היכר באצבע שאינה נספרת
 שטומאתה אינה מעיקר הדין אלא רק משום גזירה, כדי שלא יטעו
 לומר שטומאתה היא מן התורה ויבואו לשרוף תרומה או קדשים
 שנטמאו מחמתה, ואסור לשרוף תרומה שמן התורה היא טהורה.
 הגמרא מבררת באלו אופנים מטמאים עצמות המת באוהל: תנו
 התם במסכת אהלות (פ"ב מ"א), עצמות המת שחן רוב בנינו של הגוף
 אפילו שאינן רוב מנין עצמות גופו, וכן רוב בנינו של סכום כל
 עצמות המת אפילו שאינן רוב בנינו, אף על פי שאין בו ברוב זה
 כשיעור רובע קב עצמות, סמאין – מטמאים באוהל. ותנו רבנן
 בברייתא, איהו רוב בנינו של מת, עצמות של שני שוקיים וירך
 אהר, ואף שאין בהן את רוב היקף הגוף הן נחשבות כרוב בנינו,

ובעל הפיקים והעיקל הם בעלי מומים. מבארת המשנה: איהו
 'העיקל', כל שהוא מקיף פרוטתו – כל שבעת ישיבתו הוא מקרב
 כפות רגליו זו לזו, ואין ארפפותיו נוקשות זו לזו – וברכיו אינם
 נוגעות זו בזו, מחמת שעקומות כלפי חוץ. ואיהו 'בעל הפיקים/
 פיקה יוצא מגודלו' – שחתיכת בשר עגולה יוצאת מהאגודל בידו או
 ברגלו.
 מומים נוספים ברגלים ובאצבעות: עקיבו בולט ויוצא לאחוריו עד
 שנמצא שהשוק מחובר באמצע כף הרגל, שחצי הכף לפני השוק
 וחצי לאחוריו. פרוטתו רחבות בשל און – שפרוטתו רחבות
 ועגולות, ואינם כרגלי שאר אדם, שאורכם יותר מרחבם. אצבעותיו
 בידיו או ברגליו מורכבות זו על זו, או שאצבעותיו קלוטות –
 מחוברות, הרי זה בעל מום. אמנם אם אצבעותיו מחוברות רק
 למעלה – בתחילתם לצד הגוף, עד הפרק האמצעי של האצבעות,
 פשר הכהן לעבודה. וכן אם מחוברות גם למטה מן הפרק, וחתכה
 – והפריד האצבעות, פשר.
 היתה בה – בידו או ברגלו, אצבע יתרת – מיותרת, וחתכה, אם יש
 בה – באצבע עצם, פסול הכהן לעבודה, שכיון שהיה בה עצם הרי
 זה אבר שבחסרונו נעשה בעל מום, ואם לא היה באצבע
 זו עצם, אינה אלא חתיכת בשר, ואם חתכה הכהן הרי הוא פשר.
 כהן שיש לו אצבע יתר בידיו וברגליו, והיינו שיש לו שש ושש –
 שש אצבעות בכל יד ובכל רגל, ויהיו הם עשרים וארבע אצבעות,
 רבי יהודה מכשיר. וחקמים פוסלין שאף שמנין האצבעות בכל
 הידים והרגלים שוה, כיון שאינם כמנין אצבעות של כל אדם, הרי זה
 בעל מום.
 כהן השולט בשתי ידיו – שכחו שוה בשתי ידיו, ואינו ככל אדם
 שידו הימנית חזקה מידו השמאלית, רבי פוסל הכהן לעבודה,
 וחקמים מכשירין.

גמרא

שנינו במשנה בין הפסולים לעבודה, המקיש בקרסוליו ובארכובותיו,
 ובעל הפיקים, והעיקל. הגמרא מביאה ברייתא שמבררת את המקור
 בתורה לפסולים אלו: תנו רבנן, נאמר בענין מומי כהנים (ויקרא כא ט)
 'או איש אשר יהיה בו שָׁבֵר רגל, אין לי שיחשב למום, אלא שָׁבֵר
 רגל, מנין לרבות תקיפין – המקיש בקרסוליו, והעיקל, ותקיפין –
 מי שפיקה יוצאת מגודלו, תלמוד לומר (ש) 'או איש אשר יהיה בו
 שָׁבֵר רגל' ותיבת 'או' באה לרבות, שגם אלו נחשבים בעלי מומים.
 הגמרא מביאה ברייתא המפרטת מומים נוספים ברגל: תנא, פעל
 (הקיפין) [הפיקין] והשוּפְנָר. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי
 יוחנן, 'פעל הפיקין' הוא מי שיש לו כסות הרבה – שעצם
 הקרסול ברגלו גדולה מאוד, ו'שוּפְנָר' הוא מי שאין לו כסות
 (עצמות קרסול) כל עיקר.
 שנינו במשנה: פיקה יוצא מגודלו ועקיבו יוצא לאחוריו. אמר רבי
 אלעזר, זה הוא מי שנראה שוקו יוצא באמצע רגלו – שהשוק עומד
 באמצע כף הרגל, חצי מהכף לפניו וחצי ממנה לאחוריו.
 שנינו במשנה: פרוטתו רחבות בשל און. אמר רב פפא, לא
 תימא שהכוונה היא לרגל דמריפה ולא סדיקא – שהיא דקה ואינה
 סדוקה, שאצבעותיה מחוברות ואינן חלוקות, ומתוך כך צורתה
 עגולה כצורת רגל של און, אלא כיון דרגלו טריפה (דקה), אף
 על גב דסדיקא – אפילו שהיא סדוקה ואצבעותיה חלוקות הרי זה
 מום.
 שנינו במשנה: אצבעותיו מורכבות זו על גב זו או קלוטות. הגמרא
 מביאה ברייתא שמבררת את המקור לפסולים אלו: תנו רבנן, נאמר
 במומי כהנים (ויקרא כא ט) 'שָׁבֵר יד, אין לי אלא שָׁבֵר יד שהיא מום,
 אבל כשהאצבעות מורכבות (למעלה) ועולות אחת על חברתה, או
 קלוטות (ומחוברות) למעלה מן הפרק לצד הצפוניים וחתך, מנין
 לי שהוא מום. הגמרא מפסיקה באמצע דברי הברייתא ותמהה:
 והאמרת – והרי אמרת במשנה שאם חתך וחילק את האצבעות
 הכהן פשר, ואיך מבקשת הברייתא לפסלו. מבארת הגמרא: אלא

1 לבחינת יוסף בבחינת אחד באחד בתיבה אחת כנ"ל¹⁰⁵, ובלשון ההפטרעה³⁹ "ועשיתם לעץ אחד גו' ועברי דוד
2 מלך עליהם גו' נשיא להם לעולם".

3 ובפשטות – שתיכף ומיד, "לא עיכבן המקום כהרף עין"¹⁰⁶, באופן של זריזות¹⁰⁷, "אחישנה"¹⁰⁸ – בא משיח
4 צדקנו, "מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו . . . וילחם מלחמות ה' וינצח . . . ויבנה מקדש
5 במקומו, ויקבץ נדחי ישראל . . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד¹⁰⁹, שנאמר¹¹⁰ כי אז אהפוך אל עמים
6 שפה ברוה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"¹¹¹.

7 ועוד לפני-זה, ברגעי הגלות האחרונים – נעשה "וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן (מיטב הארץ)¹¹² (112)
8 ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד"¹¹³, כסיום וחותרם פרשת ויגש, וכפי שקורין תיכף (בלי הפסק בתורה) בפרשת
9 ויחי, "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", בגימטריא "טוב", מבחר שנותיו¹¹⁴, כפי ששייך בזמן
10 הגלות¹¹⁵, ותיכף ומיד – תכלית השלימות דטוב האמיתי והעיקרי, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח
11 צדקנו, במהרה בימינו ממש.

פועלתו של יוסף על אוה"ע (ראה לקו"ש חלק ל ע' 226. וש"נ).
110 צפני" ג, ט.
111 רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
112 פרשתנו מה, יח ובפרש"י. שם מזו, ו. שם, יא ובפרש"י.
113 ראה בארוכה קונטרס משיחות שי"פ ויגש תשמ"ז ס"י.
114 ראה בעה"ט ר"פ ויחי. "היום יום" – י"ח טבת. ובכ"מ.
115 בכחו של יוסף – שירידתו למצרים היא הנתינת-כח להחזיק מעמד גם בגלות, "למחי" שלחני אלקים לפניכם גו' ולהחיות לכם לפליטה גדולה" (פרשתנו מה, ה"ז. – נתבאר בארוכה בלקו"ש חלק ל ע' 222 ואילך).

105 אוה"ת פרשתנו (כרך ה') תקפג, א ואילך. ועיי"ש בכיארור הענין ד'ונהג באר השדה', "באר זו ציון" – שפסוק זה שייך לשיעור היומי דב' כסלו, שבו חזרו הספרים (כנ"ל הערה 11. וש"נ).
106 מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
107 ובפרט ש"אלקים כהן הוא" (סנהדרין לט, סע"א), ו"כהנים וזריזין הן" (שבת כ, א. וש"נ).
108 ישע"י ס, כב. סנהדרין צח, א.
109 ועד"ז בנוגע לביהמ"ק – "ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים" (ישע"י נו, ז). וההכנה לזה – ע"י הפעולה בכל אוה"ע לקיים מצוות שנצטוו בני נח (רמב"ם הל' מלכים ספ"ח), ע"ד וברדוגמת

המשך ביאור למס' בכורות ליום חמישי עמ' א

32 מפתח לאשה, שנאמר (בראשית ל כב) על רחל בעת הריונה 'ויפתח
33 את רחמה', ודלת סגורה שצריכה פתיחה נפתחת על ידי מפתח.
34 מקשה הגמרא: לדברי רבי עקיבא שיש לאשה חמישה אברים
35 יתירים על איש, קשיא – קשה] עליו מהמעשה התלמידי רבי
36 ישמעאל שמצאו באשה רק מאתיים חמישים ושנים אברים, ואילו
37 לדברי רבי עקיבא יש לה מאתיים חמישים ושלושה אברים. מתרצת
38 הגמרא: דלמא אידי דזוטרין, אהמוחי מתמת – שמה משום
39 שהמפתח הוא אבר קטן, הוא נימוח מחמת השליקה.
40 הגמרא מביאה דין בטומאת מת של אברים אלו: אמר רב, וכו' –
41 כל חמשת האברים היתירים באשה, אין מטמאין בפני עצמם באהל,
42 שכן נאמר בטומאת אוהל (במדבר יט טז) 'ואת התורה אדם כי ימות
43 באהל', ואדם משמע דווקא דבר השונה לכל אדם, שרק אבר
44 שנמצא גם באיש מטמא באוהל.
45 מקשה הגמרא: אמר ליה אבין לרב, וכי באיש ליבא – אין צירים,
46 והבתיב (ישעיה כא א) 'צירים אהוני בצירי יולדה', שבשעה שהתנבא
47 ישעיהו הנביא על פורענות בבל, אמר שיתאוננו אנשי בבל שהם
48 נתקפים בצירים מרוב יסורים, כמו אשה הכורעת ללדת, שצירי דלתי
49 בטנה מתפרקים להפתח. ומכאן שיש צירים גם לאיש, ואיך אמר רב
50 שצירים ישנם רק באשה. מתרצת הגמרא: לאיש יש רק צירי כשר
51 בלא עצם, ובמנין האברים נחשבים רק אברים שיש בהם עצם.
52 עוד מקשה הגמרא על רב: והבתיב (דניאל י טז), 'אדני כפרתה נהפכו
53 צירי'. שכשראה דניאל את המלאך נחרד ואמר שמרוב פחד נהפכו
54 עליו ציריו, ומכאן שיש צירים גם באיש, ואיך אמר רב שיש צירים
55 רק לאשה. מתרצת הגמרא: הכא נמי יש לתרץ כתירוך לעיל,
56 שלאיש יש רק צירי כשר בלא עצם, ורק בצירי אשה יש גם עצם.
57 הגמרא מוכיחה שצירי איש אינם נחשבים אברים: הכי נמי
58 מסתברא, דהרי אי לא תימא הכי אלא תאמר שגם צירי איש
59 נחשבים אברים, יקשה על מנין מאתיים וארבעים ושמונה אברים
60 שפירטה המשנה באהלות, הכי משכחת לה, הרי אינו לא באיש
61 ולא באשה. אלא בהכרח נאמר מנין זה באיש, וציריו הם רק מבשר
62 ולא מעצם, ועל כן אינם נכללים במנין האמור.

1 הואיל וזה הוא רוב גובהו של אדם, באדם גדול שאינו ננס באבריו.
2 ואיהו רוב מנינו של עצמות המת, עצמות של מאה עשרים והמשה
3 אברים שהם רוב ממאתים ארבעים ושמונה אברי האדם.
4 מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרבא, וכי התנא מנינא אתא
5 לאשמועינן, הלא מאחר שמנין האברים הוא מאתיים ארבעים
6 ושמונה מובן מאליו שרוב מנינם הוא מאה עשרים וחמשה. מתרצת
7 הגמרא: קא משמע לן התנא פחידוש דתניא בברייתא אחרת, אדם
8 שגופו חסר שאין בו אלא מאתיים אברים בלבד, וכן אדם שגופו יתר
9 שיש בו מאתיים ושמונים ואחד אברים, כולן עולין למנין מאה
10 עשרים והמשה, ואף אבריו היתירים מצטרפים לרוב זה לטמא
11 באוהל. ומכאן שאין הולכים אחר רוב עצמות של כל גוף וגוף בפני
12 עצמו, אלא זיל –יש לכתוב] דבר רובא דאינשי שיש בהם רק
13 מאתיים ארבעים ושמונה אברים. ולעולם אין עצמות מטמאים
14 באוהל בפחות ממאה עשרים וחמישה אברים, ולעולם אין צריך יותר
15 ממנין זה, בין באדם חסר אברים ובין באדם יתר אברים.
16 הגמרא מביאה הוכחה ממעשה שהיה שיש לאשה אברים יתירים על
17 אברי איש: אמר רב יהודה אמר שמואל, מעשה בתלמידי של
18 רבי ישמעאל ששלקו –(בשלח) זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך,
19 לאחר שהמיתהו בשריפה, ובדקו ומצאו בה מאתיים והמשים ושנים
20 אברים, ובאו לרבי ישמעאל וסיפרו לו על כך. אמר להם, שמא
21 באשה בדתתם שיש בה עוד ארבעה אברים, שהוסיף לה הכתוב
22 שני צירים ושני דלתות בפתח הרחם.
23 הגמרא מביאה סיוע לדברי רבי ישמעאל מדברי תנאים אחרים:
24 תניא, רבי אלעזר אמר, בשם שיש צירים לדלת של בית כך יש
25 צירים לאשה, שנאמר בכלתו של עלי הכהן (שמואל א' ד טז), 'ותכרע
26 ותלך כי נהפכו עליה ציריה', ומכאן שיש לאשה צירים. רבי יהושע
27 אומר, בשם שני דלתות לבית כך יש דלתות לאשה, שנאמר (איוב
28 ט) 'כי לא סגר דלתי בניני'. שמרוב פרוותי קילל איוב את יום לידתו
29 על שלא נסגרו דלתות בן אמו לעכב את יצירתו, ומכאן שיש
30 דלתות לאשה. רבי עקיבא אומר, מלבד צירים ודלתות אלו יש
31 לאשה אבר נוסף הנקרא 'מפתח', כי בשם שיש מפתח לבית כך יש

המשך ביאור למס' בכורות ליום חמישי עמ' ב

- 1 מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר צריך לפרט את הנדר, אלא
- 2 למאן דאמר אין צריך לפרט את הנדר מאי איבא למימר, הלא
- 3 יש לחשוש שיתיר לו החכם מבלי שיפרטו. מתרצת הגמרא: דמדרינן
- 4 ליה [-מדירים אותו] בפני רבנים, ונדר שנדר בפני רבים אין לו התרה.
- 5 מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר נדר שהנדר רבנים אין לו
- 6 הפרה, אלא למאן דאמר שגם נדר שנדר בפני רבים יש לו הפרה,
- 7 מאי איבא למימר. מתרצת הגמרא: דמדרינן